

การพัฒนาหลักสูตรพระสงฆ์ผู้นำขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5
เพื่อพัฒนากลไกเชิงพื้นที่ของคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

DEVELOPING A CURRICULUM FOR MONKS LEADING THE VILLAGE TO KEEP THE FIVE
PRECEPTS TO DEVELOP THE SPATIAL MECHANISM OF THE COMMITTEE
TO DRIVE THE FIVE PRECEPTS VILLAGE PROJECT

สรพงษ์ ชิวคำ

Sorapong Chewkha

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Pathumthani University

Email: cio.pravit@gmail.com

Received 3 June 2022; Revised 15 February 2023; Accepted 31 October 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีเป็นเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือคณะกรรมการพระสงฆ์ผู้นำขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 จำนวน 35 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร และพระสงฆ์ผ่านการอบรมหลักสูตรพระสงฆ์ผู้นำขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 จำนวน 10 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท ได้วิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆ กับแยกแยะองค์ประกอบ ทั้งเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อนำเสนอรายงานผลภาพรวม

ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการพระสงฆ์ผู้นำขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ประกอบด้วยองค์ประกอบการเรียนรู้ 3 องค์ประกอบ คือ Content : การเรียนรู้ด้านเนื้อหา Pedagogy : การเรียนรู้ด้านวิธีการ/เทคนิคการทำงาน Technology : การเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี 2) การอบรมเชิงปฏิบัติการสร้างพระแกนนำในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ประกอบด้วยการฝึกอบรมผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทั้ง 5 Moduel คือ ถอดบทเรียนการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เทคนิคและเครื่องมือการทำงานพัฒนาเพื่อขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในชุมชน การพัฒนาสื่อดิจิทัลเพื่อการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ทักษะการแปรเปลี่ยนปัญหาสู่สัมมาชีพ และกลยุทธ์การขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 สู่อการปฏิบัติ โดยแต่ละ จะมีแบบทดสอบเพื่อให้ผู้เข้าหลักสูตรพระสงฆ์ผู้นำขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ได้ทดลองปฏิบัติก่อนลงปฏิบัติการพื้นที่จริง 3) การประเมินความสำเร็จในการอบรมเชิงปฏิบัติการสร้างพระแกนนำในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ผู้เข้ารับการอบรมได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสำคัญของศีล 5 และทักษะเชิงปฏิบัติการในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับหลักการรูปแบบการขับเคลื่อนศีล 5 แก่ประชาชนทั่วไป และยังขยายผลโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในการสร้างสันติสุขแก่ชุมชน และสังคม ในรูปแบบอื่น ๆ อีกมากมาย

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร; พระสงฆ์ผู้นำ; กลไกเชิงพื้นที่.

Abstract

This research article employed a qualitative approach, involving interviews with 35 monks and individuals responsible for leading their respective villages in upholding the Five Precepts. Additionally, a group discussion was conducted with experts in curriculum development, along with 10 monks who completed the training course for Buddhist monks tasked with guiding villages in upholding the Five Precepts. Data were analyzed using contextual content analysis techniques, involving the examination, correlation, and integration of data to generate a comprehensive report.

The findings were as follows: 1) Development of a training curriculum for monks tasked with leading villages in upholding the Five Precepts. This curriculum encompasses three key learning components: Content (focused on knowledge acquisition), Pedagogy (about teaching methods and techniques), and Technology (incorporating technological proficiency). 2) Conducting workshops aimed at cultivating monks as leaders for the 'Five Precepts Village Project'. This initiative encompasses five modules, each addressing different aspects: Comprehensive training in spearheading the Five Precepts Village Project, Techniques and tools for effective leadership within the community-driven Five Precepts Village, Development of digital media to support the Five Precepts Village project, Skills for addressing life challenges, and Strategies for implementing the Five Precepts Village Project in practical terms. Before implementation in real-world settings, participants engage in practical exercises to refine their skills. 3) Evaluation of the workshop's effectiveness in nurturing monks as leaders for the 'Five Precepts Village Project'. The participants exhibited a heightened understanding of the fundamental principles underlying the Five Precepts, along with practical skills for disseminating this model to the broader community. Furthermore, they demonstrated the capacity to extend the project's impact by fostering reconciliation through the application of Buddhist Dhamma principles within villages committed to upholding the Five Precepts. This endeavor contributes to peacebuilding efforts in both the local community and society at large in many other ways.

Keywords: Curriculum Development; Monks Leadership; Spatial Mechanism of The Community.

บทนำ

พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำด้านจิตวิญญาณและจริยธรรมของสังคม มีบทบาทเป็นผู้สื่อสารสร้างสรรค์สังคมแห่งสันติสุขนับตั้งแต่พุทธกาลมาท่ามกลางพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้คนต่างพึ่งพาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจหรือตัดสินใจความถูกต้องมากยิ่งขึ้น ทำให้บางครั้งการสื่อสารที่ขาดวิจลณญาณอย่างเหมาะสมก็ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นในครอบครัว องค์กร ชุมชนและสังคม ทั้งที่พระสงฆ์ยังคงดำเนินกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมทางสังคมอยู่เนือง ๆ เช่น การส่งเสริมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ในสถานศึกษา การมีหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต) แต่จากสภาพสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุค

สมัย ทำให้เยาวชนและประชาชนบางกลุ่มที่มีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่เบี่ยงเบนไปจากครรลองคลองธรรมตามหลักศาสนา สาเหตุสำคัญประการหนึ่งคือเกิดจากการบริโภคความรู้ข้อมูลข่าวสารที่ขาดโยนิโสมนสิการการรู้เท่าทันผ่าน Social Network เช่น ปัญหาด้านสุขภาพจิต ปัญหาความเครียดและปรับตัวไม่ได้ในสังคม ปัญหาว่างละเมียดลิสติ การกลั่นแกล้งรังแกกันโดยสื่อ Social Network เป็นต้น

การมีศีลตามแนวทางพระพุทธศาสนาจะผลดีต่อสังคม เพราะความสำนึกในการรักษาศีล หรือ ปฏิบัติตามศีล ได้แก่การฝึกหัดขัดเกลาตนเอง เพื่อความก้าวหน้าในคุณธรรมที่ยิ่งๆ ขึ้นไป และการคำนึงถึง ประโยชน์ของผู้อื่นหรือของสังคม เพื่อประโยชน์อันจะทำให้เกิดความดำรงอยู่ด้วยดีของชุมชนของประชาชน ในสังคมนอกจากนี้การมีศีลจะส่งผลดีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ดังโอวาทของเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุณฺณ) ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ได้ประทานไว้ เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2556 ความว่า “อันว่าศีล 5 เป็นการสำคัญมนุษย์ เมื่อทุกคนมีศีล 5 ด้วยกัน สังคมนั้นๆ คือ ประชาชนย่อมจะอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเป็น ไปได้ ขอให้ชื่อหมู่บ้านนั้นว่า หมู่บ้านรักษาศีล 5” ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับนโยบายของคณะรักษา ความสงบแห่งชาติ ทั้งนี้เนื่องจากศีลจะเป็นสิ่งที่คอยกำกับความ ประพฤติดีทางกาย และวาจา, การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย, ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ ตั้งอยู่ในความดีงาม มีระเบียบวินัย, มีมารยาทที่ปราศจากโทษ ตลอดถึงมีความสุจริตทางกายวาจาและอาชีพ สามารถกระตุ้นให้รู้จักบาปบุญคุณโทษในการรักษา หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการดำเนินชีวิต ควรส่งเสริมคนทำดีและยกย่องชมเชยให้ชุมชนทราบ ไม่ปกป้อง คนชั่วและเพิ่มบทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ทำตามกฎและกติกาให้เห็นเป็นรูปธรรม เพื่อการเน้นให้มีสติทบทวน การกระทำของตนอย่างสม่ำเสมอ

การปฏิบัติตามหลักศีล 5 เป็นการรักษากฎเกณฑ์ ในการอยู่ร่วมกันในสังคมเอาไว้ สามารถสร้างจิตสำนึก ทำให้สังคมเป็นระเบียบเรียบร้อยและสันติสุข จึงควรรักษาและพัฒนา โดยการส่งเสริมการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักศีล 5 เพื่อร่วมสร้างสังคมที่สงบสุข ตลอดถึงกระบวนการเสริมสร้าง ความมั่นคงของครอบครัวไทยปัจจุบันได้อย่างดี โดยอาศัยความปรารถนาดีต่อกัน ทั้งทาง กาย วาจา ใจ ความประพฤติที่เรียบร้อย มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน และเกื้อกูลในสิ่งที่ขาดแคลน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข นอกจากนี้ยังเป็นส่วนสำคัญที่เพิ่ม การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ และสร้างจิตอาสาในการปฏิบัติงานให้เพิ่มมากขึ้น เน้นการประสานงานระหว่างบ้าน วัด และชุมชน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้มีเจตนารมณ์ในการสนับสนุนงานภาควิชาการในโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา "หมู่บ้านรักษาศีล 5" ตามมติมหาเถรสมาคมและยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในการเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบ มีสันติสุข มีความสามัคคีปรองดองกัน สร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมที่เข้มแข็ง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลทางพระพุทธศาสนา คือ พระสงฆ์ให้มีศักยภาพเป็นแกนนำและเป็นสื่อมีชีวิตต้นแบบขับเคลื่อนศีล 5 สู่อำเภออย่างสร้างสรรค์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการพระสงฆ์ผู้นำขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5
2. เพื่ออบรมเชิงปฏิบัติการสร้างพระแกนนำในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5
3. เพื่อประเมินความสำเร็จในการอบรมเชิงปฏิบัติการสร้างพระแกนนำในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรพระสงฆ์ ผู้นำขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อพัฒนาโลกเชิงพื้นที่ของคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเป็นพื้นฐานความคิดที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิด และเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาวิเคราะห์ และอภิปรายผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ คือ การปรับปรุงและการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตรเป็นวิธีการพัฒนาหลักสูตรอย่างหนึ่ง เพื่อให้เหมาะสมกับโรงเรียนหรือระบบโรงเรียน จุดหมายของการสอน วัสดุอุปกรณ์ วิธีสอน รวมทั้งการประเมินผล การถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นเรื่องสำคัญ จะต้องใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ประกอบกันหลายประการ เนื่องจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่ไม่สู้สนใจต่อการจะรับความรู้เพราะเป็นผู้ใหญ่แล้ว ดังนั้นการศึกษาเทคนิคการฝึกอบรมจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง เทคนิคการฝึกอบรมก็คือวิธีการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และทัศนคติเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เรียนรู้มากที่สุดในเวลาที่จำกัด

แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์ผู้นำ

ภาวะผู้นำคือศิลปะที่ผู้นำใช้อิทธิพลกระตุ้นให้บุคคลเกิดความปรารถนาอย่างแรงกล้าในการทำงาน เพื่อให้เกิดความสำเร็จร่วมกัน กระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือมากกว่าพยายามใช้อิทธิพลของตนหรือกลุ่มตน กระตุ้น ชี้แนะ ผลักดัน ให้บุคคลอื่น หรือกลุ่มบุคคลอื่นมีความเต็มใจ มีปฏิสัมพันธ์ โดยถ่ายทอดแนวคิดไปสู่การปฏิบัติ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ที่ไม่หยุดนิ่งของกระบวนการ 3 อย่าง ที่มีความเกี่ยวเนื่องและมีอิทธิพลต่อกัน ได้แก่ ผู้นำ ผู้ตาม และสถานการณ์ อันนำไปสู่ความสำเร็จของกลุ่ม หรือองค์การเป็นเป้าหมาย

จากแนวคิดทฤษฎีผู้นำเชิงคุณลักษณะ แนวคิดนี้ เน้นถึงคุณสมบัติ บุคลิกภาพ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะเฉพาะของความเป็นผู้นำ ซึ่งอาจได้มาตั้งแต่กำเนิดและการเรียนรู้ภายหลังการศึกษา การสั่งสมประสบการณ์ การฝึกฝน จนทำให้ผู้นำมีคุณลักษณะที่โดดเด่นกว่าบุคคลโดยทั่วไปในด้านต่าง ๆ จนทำให้บุคคลที่เป็นผู้ร่วมงานมีความไว้วางใจ เชื่อมั่น ศรัทธา และมีความร่วมมือยินดีร่วมมือปฏิบัติด้วยความเต็มใจและสามารถ จำแนกภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะออกเป็น 2 ด้าน คือ 1) ด้านคุณลักษณะส่วนตัวของผู้นำ ประกอบด้วยคุณลักษณะด้านร่างกาย ด้านอารมณ์และจิตใจ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา และด้านคุณธรรม 2) ด้านทักษะผู้นำ ประกอบด้วย ทักษะด้านเทคนิควิธี ทักษะด้านมนุษย์และทักษะด้านความคิดรวบยอด

แนวคิดเกี่ยวกับศีล 5

ศีล 5 เป็นคุณธรรมพื้นฐาน เป็นเครื่องช่วยควบคุมกายวาจาของมนุษย์ให้เรียบร้อยเพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขพอสมควร หากมีผู้ใดทำผิดศีลข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อแล้ว ก็แสดงพฤติกรรมหรือการกระทำที่ผิดปกติของมนุษย์ออกมา ซึ่งจะก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายเกิดความเดือดร้อนทั้งต่อตนเอง หมู่คณะ และสังคมส่วนรวม

แม้ศีลจะมีหลายความหมาย แต่ที่สำคัญที่สุดคือเจตนา ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ศีล คือ ความตั้งใจ ที่จะงดเว้นจากความชั่วความทุจริตสิ่งที่ไม่ดีทุกประการ

การรักษาศีล จึงเป็นบุญกิริยาวัตถุ คือ วิธีการทำบุญอย่างหนึ่ง ได้ทั้งบุญจากการบำเพ็ญมหาทาน และบุญจากการรักษาศีล เพราะทุกครั้งที่เราตั้งใจงดเว้นจากความชั่ว ตั้งใจที่จะไม่เบียดเบียนใคร ย่อมจะเกิดกระแสแห่งความดีเกิดความเมตตาขึ้นมาในใจ ที่เราเรียกว่ากระแสบุญ อันเป็นเครื่องชำระจิตใจของเราให้สะอาด บริสุทธิ์การรักษาศีลจึงเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต และจิตใจให้บริสุทธิ์ดีงามยิ่งขึ้น นอกจากนี้ศีลยังเป็นคุณธรรมอันงามด้วยคุณลักษณะ 2 ประการ คือ เป็นคุณธรรมที่รักษา กาย วาจา ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และ

เป็นคุณธรรมอันจะนำไปสู่กุศลธรรมเบื้องสูง คือ สมาธิ (Meditation) และปัญญาต่อไป หากรักษาศีลในข้อที่สูงยิ่งขึ้นไป ย่อมเป็นมหาทานอันยิ่งใหญ่ เป็นบุญอันยิ่งใหญ่ที่สามารถชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์

ศีลทั้ง 5 ข้อนี้ เป็นกฎระเบียบ และเป็นหลักประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ ทุกคน เพื่อป้องกันแ้วและภัยทำให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย หากคนในสังคมไม่เคารพในหลักของศีลแล้ว ความทุกข์เดือดร้อนก็จะกลายเป็นปัญหาของชีวิต และสังคม พระพุทธองค์ทรงมุ่งเน้นให้มนุษย์ในสังคมมีความสุขสงบ มีเอกภาพ ความเสมอภาคบนหลักพื้นฐานของการดำเนินชีวิต โดยให้มีความรัก มีเมตตาต่อสรรพชีวิตที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกันโดยอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีปกติสุข ไม่เดือดร้อน เป็นที่รองรับของธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศล ซึ่งมีประโยชน์ และอันสงฆ์สืบไปอย่างต่อเนื่อง

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ภาวะผู้นำ และการรักษาศีลห้า เป็นกรอบการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เข้าอบรมพระสงฆ์ผู้นำขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ผู้เชี่ยวชาญด้านศีล 5 และคณะกรรมการพระสงฆ์ผู้นำขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 จำนวน 35 รูป/คน การสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจากผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร และพระสงฆ์ผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรพระสงฆ์ผู้นำขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 จำนวน 10 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือสำรวจข้อมูลเชิงประจักษ์ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ การสังเกต และเครื่องมือการบันทึก

แบบสัมภาษณ์ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการพระสงฆ์ผู้นำขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการอบรมเชิงปฏิบัติการสร้างพระแกนนำในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประเมินความสำเร็จในการอบรมเชิงปฏิบัติการสร้างพระแกนนำในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

การสร้างเครื่องมือและการทดสอบเครื่องมือ 1) ร่างแบบสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และแนวทางที่ได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) นำแบบสัมภาษณ์ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา (Content Validity) 3) นำแบบสัมภาษณ์กลับมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาให้คำแนะนำ 4) จัดทำสัมภาษณ์ตามฉบับสมบูรณ์แล้วนำแบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยดำเนินการปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาคุณวุฒิ รวบรวมข้อมูลโดย ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง มีข้อมูลหลายส่วนที่ต้องทำการรวบรวมข้อมูลมาประกอบกันให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล โดยได้รับคำแนะนำจากผู้อาวุโสหรือผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เมื่อได้รายชื่อแล้วผู้วิจัยก็จะนัดหมายเพื่อสอบถามข้อมูล หรือไม่ก็เชิญผู้ให้ข้อมูลสำคัญเหล่านั้นด้วยตนเองเพื่อมาร่วมพูดคุยกันรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม ซึ่งสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้เป็นอย่างดี โดยเทคนิคที่ใช้ในการเก็บข้อมูล อันประกอบด้วย

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีกำหนด กฎเกณฑ์เกี่ยวกับคำถามและลำดับ ขั้นตอนของการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า เป็นการพูดคุยสนทนาตามธรรมชาติ (Naturalistic Inquiry)

2) การสังเกต ในการสังเกตครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ในขณะที่ทำการศึกษาในชุมชน โดยไม่มีการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย การเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นในกิจกรรม แล้วนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับสิ่งอื่น โดยไม่มีการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทุกขั้นตอนเป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตจะอยู่นอกวงผู้ถูกสังเกต โดยทำตนเป็นบุคคลภายนอก

ผลการวิจัย

1) การปรับกระบวนการทัศน์ของผู้เข้าอบรมให้เข้าใจและเป็นไปทิศทางเดียวกัน ตามวัตถุประสงค์ของโครงการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ผู้เข้ารับการอบรมมีทักษะในการวิเคราะห์การถดถอยระดับบุคคล ระดับชุมชน และระดับหน่วยงาน/องค์กรต้นแบบ และสามารถสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลพื้นที่ของตนอย่างเป็นระบบ ผู้เข้าอบรมสามารถวิเคราะห์ชุมชนของตนเองได้ เห็น วิถีชุมชนความสัมพันธ์ของชุมชนทั้งด้านการจัดการพื้นที่ปลอดภัย และพื้นที่ลุ่มเสี่ยงต่อการละเมิดศีล 5 ความสัมพันธ์ของแหล่งอบายมุขความสัมพันธ์ด้านครอบครัวและเครือญาติ โครงสร้างองค์กรที่เป็นทางการและองค์กรธรรมชาติ ปัญหาสุขภาพในชุมชนที่สัมพันธ์กับศีล 5 เป็นการฝึกทักษะผู้เข้าอบรมในการรู้เท่าทันข่าว fake news ซึ่งถือว่าการละเมิดศีลข้อที่ 4 และให้มีทักษะในการผลิตสื่อศีล 5 ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย เช่น การตัดต่อคลิปวิดีโอและสร้างสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์โดยใช้โปรแกรม kinemaster รวมถึงการเป็นนักสื่อสารเพื่อป้องกันความขัดแย้งที่เกิดจากข่าวลวงทางศาสนา ปัจจุบันพฤติกรรมการบริโภคข่าวสารมีความเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก ด้วยสื่อและเทคโนโลยีที่การพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทำให้การบริโภคข่าวสารผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก หรือไลน์ มีความนิยมมากขึ้น และในสื่อโซเชียลต่าง ๆ ทำให้มีผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตสามารถแสดงบทบาทเป็นผู้นำเสนอข่าวได้ด้วยตนเองอย่างง่ายดาย โดยมีผู้อ่านจำนวนมากไม่ยอมให้ที่ความสนใจและติดตาม เนื่องจากการนำเสนอข่าวที่มีความรวดเร็วแปลกใหม่ หรือหวา เร้าอารมณ์ และทันท่วงทีจึงก่อปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ข่าวออนไลน์บางส่วนไม่ได้รับการกลั่นกรองคุณภาพและความถูกต้อง เนื่องจากเป็นสื่อที่เปิดกว้างและสามารถถูกส่งต่อ (แชร์) หรือแบ่งปันให้ผู้อื่นอ่านต่อได้ในวงกว้าง

2) การบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 นั้น มีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรหลักในการอำนวยการให้คณะสงฆ์ได้ขับเคลื่อนงานพร้อมกันทั่วประเทศ โดยเน้นการสร้างพลังเครือข่าย เพื่อการประสานงานการขับเคลื่อน โดยมีพระสงฆ์ผ่านการอบรมหลักสูตรพระสงฆ์ผู้นำขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 เป็นแกนกลางการประสานงานระหว่าง สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หน่วยงานราชการ สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคเอกชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์กรเครือข่ายชาวพุทธ ได้ขับเคลื่อนโครงการในพื้นที่ทั่วประเทศ จำนวน 77 จังหวัด ด้วยการบูรณาการหลักการในศีล 5 เข้าสู่ชุมชนในแต่ละพื้นที่ซึ่งมีปัจจัยแวดล้อมที่แตกต่างกันตามบริบทของชุมชนในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งพระสงฆ์ผู้นำฯ เป็นผู้ให้ความรู้เป็นผู้นำปฏิบัติเกี่ยวกับ “เครื่องมือ 9 ชิ้นกับวิถีท้องถิ่นศีล 5” แปรเปลี่ยนปัญหาสู่สัมมาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์ให้สามารถเป็นผู้แนะนำแก้ปัญหาการละเมิดศีล 5 แก่ประชาชน เช่น ปัญหาอบายมุขครอบครัว ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น นำผู้ประสบปัญหาให้เกิดความคิดใหม่ในการประกอบสัมมาชีพ และหลุดพ้นจากปัญหาที่ตนประสบได้ ผ่านการทำงานแบบมีส่วนร่วม และร่วมกันขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการเพื่อการบรรลุเป้าหมายร่วมกันบนพื้นฐานของการสนองงานคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ร่วมกับเครือข่ายการทำงานของพระสงฆ์ผู้นำขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ทั่วประเทศ ที่เรียกว่า สมัชชาพระสงฆ์ผู้นำขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 และเครือข่ายพระสงฆ์เฝ้าระวังสื่อชวนเชื่อทางศาสนา

3) การประเมินความสำเร็จในการอบรมเชิงปฏิบัติการสร้างพระแกนนำในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจน จึงทำให้ได้ผลรับจากการดำเนินการที่น่าพอใจ คือ 1) คณะ

สงฆ์ ประชาชน และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้มีการเสริมสร้างองค์ความรู้และแนวปฏิบัติเพื่อการรักษาศีล 5 ให้กับประชาชนในพื้นที่ของวัด และหมู่บ้านทั่วประเทศ 2) ได้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้สืบสานถ่ายทอดภูมิปัญญา และวัฒนธรรมเชิงพุทธ โดยผ่านกระบวนการความร่วมมือของคณะสงฆ์ และภาคประชาชน ในพื้นที่ (บวร) 3) หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลของคณะสงฆ์ทั่วประเทศ ได้มีแนวทางพัฒนาสังคมตามหลักพุทธธรรม โดยผ่านกระบวนการดำเนินใน 8 ด้าน ได้แก่ ด้านศีลธรรมและวัฒนธรรมสุขภาพอนามัย สัมมาชีพสันติสุข ศึกษาสงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์ กตัญญู กตเวทิตาธรรม และสามัคคีธรรม 4) ประชาชนมีจิตสำนึกและได้แสดงออกถึงความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม มีกิจกรรมการเสริมสร้างความรัก ความสามัคคี และมีความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และมีความตระหนักในการปกป้อง เชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งจะส่งผลให้ ประเทศชาติมีความมั่นคงยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรพระสงฆ์ผู้นำขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อพัฒนากลไกเชิงพื้นที่ของคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีประเด็นที่ค้นพบที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้หลายประเด็น โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

การปรับกระบวนการทัศน์ของผู้เข้าอบรมให้เข้าใจและเป็นไปทิศทางเดียวกัน ตามวัตถุประสงค์ของโครงการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ผู้เข้ารับการอบรมมีทักษะในการวิเคราะห์การถดถอยเรียน ระดับบุคคล ระดับชุมชน และระดับหน่วยงาน/องค์กรต้นแบบ และสามารถสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลพื้นที่ของตนอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมคิด บางโม (2013) กล่าวว่า การถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นเรื่องสำคัญ จะต้องใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ประกอบกันหลายประการ เนื่องจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่ไม่สู้สนใจต่อการจะรับความรู้เพราะเป็นผู้ใหญ่แล้ว ดังนั้นการศึกษาเทคนิคการฝึกอบรมจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง เทคนิคการฝึกอบรมก็คือวิธีการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และทัศนคติเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เรียนรู้มากที่สุดในเวลาจำกัด และผู้เข้าอบรมสามารถวิเคราะห์ชุมชนของตนเองได้เห็น วิถีชุมชนความสัมพันธ์ของชุมชนทั้งด้านการจัดการพื้นที่ปลอดภัย และพื้นที่กลุ่มเสี่ยงต่อการละเมิดศีล 5 ความสัมพันธ์ของแหล่งอบายมุขความสัมพันธ์ด้านครอบครัวและเครือญาติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Taba (1962) ได้นำเสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรใช้วิธีแบบรากหญ้า (Grass-roots Approach) มีความเชื่อว่า หลักสูตรควรได้รับการออกแบบโดยครูผู้สอนมากกว่าพัฒนาจากองค์กรที่อยู่ในระดับสูงขึ้นไป ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้ 1) วิเคราะห์ความต้องการ (Diagnosis of Needs) ใช้สำรวจสภาพปัญหาความต้องการ และความจำเป็นของผู้เรียนและของสังคม 2) กำหนดจุดมุ่งหมาย (Formulation of Objectives) ด้วยข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ความต้องการ 3) คัดเลือกเนื้อหาสาระ (Selection of Content) เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายแล้วก็ต้องเลือกเนื้อหาสาระซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย และต้องคำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียนด้วย 4) การจัดรวบรวมเนื้อหาสาระ (Organization of Content) เนื้อหาสาระที่รวบรวมต้องคำนึงถึงความยากง่ายและความต่อเนื่อง รวมทั้งจัดให้เหมาะสมกับพัฒนาการและความสนใจของผู้เรียน 5) การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of Learning Experiences) การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชา 6) การจัดรวบรวมประสบการณ์การเรียนรู้ (Organization of Learning Experiences) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ควรคำนึงถึงความต่อเนื่องของเนื้อหาสาระ 7) กำหนดวิธีวัดและประเมินผล (Determination of What to Evaluate and the Ways and Means of

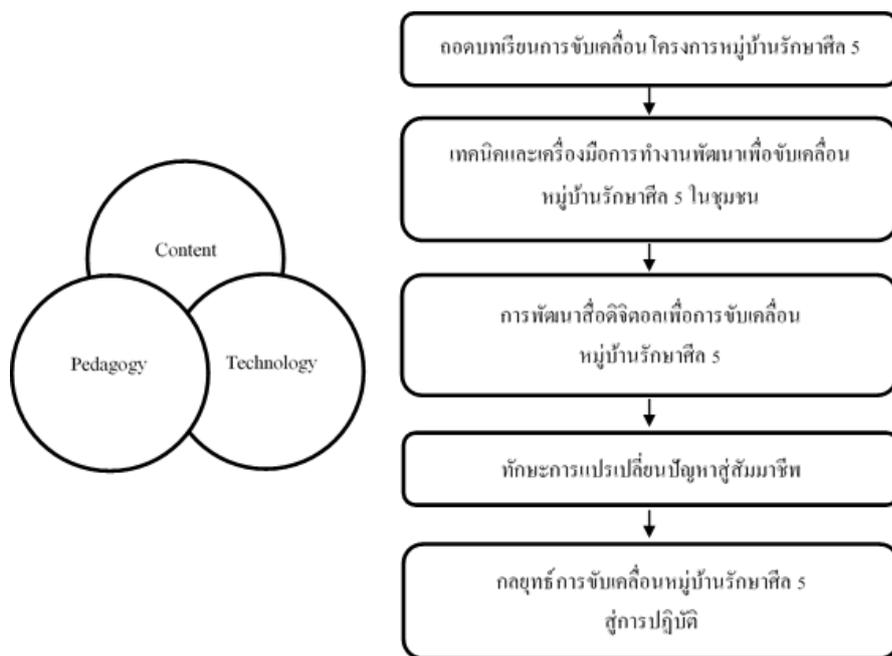
Doing It) มีการประเมินเพื่อตรวจสอบว่าประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ และกำหนดวิธีการประเมินรวมทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินด้วย

การอบรมเชิงปฏิบัติการสร้างพระแกนนำในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เน้นการสร้างพลังเครือข่าย เพื่อการประสานงานการขับเคลื่อน โดยมีพระสงฆ์ผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรพระสงฆ์ผู้นำขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 เป็นแกนกลางการประสานงานระหว่าง สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หน่วยงานราชการ สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคเอกชน ด้วยการบูรณาการหลักการในศีล 5 เข้าสู่ชุมชนในแต่ละพื้นที่ซึ่งมีปัจจัยแวดล้อมที่แตกต่างกันตามบริบทของชุมชนในพื้นที่นั้น ๆ แปรเปลี่ยนปัญหาสู่สัมมาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์ให้สามารถเป็นผู้แนะนำแก้ปัญหาการละเมิดศีล 5 แก่ประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Wexley & Latham (Quoted in Chuchai Samithikrai, 1999) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการฝึกอบรมไว้ว่า 1) เพื่อปรับปรุงแก้ไข ความรู้ และทักษะในการคิด 2) เพื่อเพิ่มทักษะความชำนาญตามสาขาวิชาชีพ 3) เพื่อจูงใจบุคลากรให้ปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น นำผู้ประสบปัญหาให้เกิดความคิดใหม่ในการประกอบสัมมาชีพ และหลุดพ้นจากปัญหาที่ตนประสบได้ ผ่านการทำงานแบบมีส่วนร่วม และร่วมกันขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการเพื่อการบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พัฒนา สุขประเสริฐ (1997) กล่าวว่า การที่จะบรรลุถึงจุดมุ่งหมายขององค์การ ย่อมเป็นความต้องการขององค์การนั้น ๆ และในการที่จะบรรลุถึงจุดมุ่งหมายต้องใช้การบริหารซึ่งเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ที่เป็นอยู่ ให้บรรลุถึงสถานการณ์ที่ต้องการ โดยการให้ทรัพยากรในการบริหารต่าง ๆ เช่น คน เงิน เวลา ฯลฯ แต่ในบรรดาทรัพยากรทั้งหมด “คน” เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุด เพราะคนจะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในองค์การ ดังนั้น วิธีที่นิยมใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ การฝึกอบรม แต่การฝึกอบรม จะไม่คุ้มค่าหากไม่นำมาใช้อย่างเหมาะสม สำหรับการแก้ปัญหานั้นๆ ดังนั้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ การฝึกอบรมการหาความต้องการฝึกอบรม จึงนับว่ามีความสำคัญขั้นตอนหนึ่งของการฝึกอบรม ทั้งนี้เพราะความต้องการฝึกอบรมจะเป็นการศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้อง ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งในการทำงาน เช่น ความรู้ไม่พอ ความเข้าใจทัศนคติ ความชำนาญ และความสามารถ โดยสามารถแก้ไขได้ด้วยการฝึกอบรม บนพื้นฐานของการสนองงานคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ร่วมกับเครือข่ายการทำงานของพระสงฆ์ผู้นำขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ทั่วประเทศ ที่เรียกว่า สมัชชาพระสงฆ์ผู้นำขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 และเครือข่ายพระสงฆ์เฝ้าระวังสื่อชวนเชื่อทางศาสนา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phrathapsatsanaphiban (2022) งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดนครปฐม สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับ 1) ส่งเสริมแนวทางการขยายผลโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ไปสู่ครอบครัวรักษาศีล 5 สถานศึกษารักษาศีล 5 ภาคเอกชนรักษาศีล 5 ส่วนราชการรักษาศีล 5 หรือองค์กรอื่นๆ ที่สามารถกำหนดเป็นเป้าหมายในการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 2) ขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 สามารถยกระดับความสำนึกในความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ที่จะก่อให้เกิดความยอมรับในความแตกต่าง การอยู่ร่วมกันในสังคมแบบพหุวัฒนธรรม การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเคารพในความเสมอภาคและความเท่าเทียม 3) มีการปฏิบัติการเพื่อทลายความเชื่อในอุดมการณ์ทางการเมืองแบบแบ่งฝักแบ่งฝ่ายจนเกิดความขัดแย้งในอดีต โดยใช้กิจกรรมที่สอดคล้องกับกรอบของศีล 5 เป็นกิจกรรมปฏิบัติการ 4) ศึกษารายกรณีของผู้ที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 แล้วหันหลังให้กับอบายมุข กลับเข้าสู่การดำเนินชีวิตตามปกติประกอบสัมมาชีพจนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในครอบครัวในทางที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยควรเลือกจังหวัดละ 1 ท่านเพื่อเป็นบุคคลต้นแบบการรักษาศีล 5 5) พัฒนาชุดความรู้เพื่อการฝึกอบรมวิทยากรหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่มีเนื้อหาทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติโดยเน้นการสร้างชุดความรู้ทักษะการบริหารและการวิจัยชุมชน

ความสำเร็จในการอบรมเชิงปฏิบัติการสร้างพระแกนนำในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ได้ผลรับจากการดำเนินการที่น่าพอใจ คือ คณะสงฆ์ ประชาชน และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้มีการเสริมสร้างองค์ความรู้และแนวปฏิบัติเพื่อการรักษาศีล 5 ให้กับประชาชนในพื้นที่ของวัด และหมู่บ้านทั่วประเทศ ได้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้สืบสานถ่ายทอดภูมิปัญญา และวัฒนธรรมเชิงพุทธ โดยผ่านกระบวนการความร่วมมือของคณะสงฆ์และภาคประชาชน ในพื้นที่ (บวร) หน่วยงานประชาชนประจำตำบลของคณะสงฆ์ทั่วประเทศ ได้มีแนวทางพัฒนาสังคมตามหลักพุทธธรรม โดยผ่านกระบวนการดำเนินใน 8 ด้าน ได้แก่ ด้านศีลธรรมและวัฒนธรรมสุขภาพอนามัย สัมมาชีพสันติสุข ศึกษา สงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์ กตัญญูกตเวทิตาธรรม และสามัคคีธรรม และประชาชนมีจิตสำนึกและได้แสดงออกถึงความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม มีกิจกรรมการเสริมสร้างความรัก ความสามัคคี และมีความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข และมีความตระหนักในการปกป้อง เชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งจะส่งผลให้ ประเทศชาติมีความมั่นคงยั่งยืน

สรุปองค์ความรู้

การพัฒนาหลักสูตรพระสงฆ์ผู้นำขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อพัฒนากลไกเชิงพื้นที่ของคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 สามารถสรุปได้ ดังนี้

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ การพัฒนาหลักสูตรพระสงฆ์ผู้นำขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่สำคัญ คือ กระบวนการ โดยควรให้ความสำคัญกับ 1) ชุมชนแต่ละแห่งมีการรวบรวมสถิติข้อมูล เกี่ยวกับการรักษาและการละเมิดศีล 5 โดยให้รางวัลแก่ผู้รักษาศีล 5 เป็นปกติ 2) สนับสนุนให้โรงเรียนในแต่ละชุมชน ได้มีการจัดการเรียนการสอนอบรม ถ่ายทอด ความรู้และโทษของการละเมิดศีล 5 ให้กับเด็กและเยาวชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ 1) ควรศึกษาแนวทางในการจัดการความรู้โดยใช้เครือข่ายสมัชชาพระสงฆ์ผู้นำขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 2) ควรศึกษาการสร้างหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนศีล 5 3) ควรศึกษาการบูรณาการศีล 5 กับการบริหารจัดการชุมชน ในพื้นที่ต่าง ๆ

References

- Department of Religious Affairs. (2014). Guidelines for implementing the Village Project Keeping the 5 Precepts: Citizens are Happy. Under the initiative of Somdej Phra Maha Ratchamangalajarn Person performing the duties of the Supreme Patriarch (No. 2).
- Janjaree Ketumaro. (2012). Development of a training curriculum for building teachers' leadership in Institutions of higher education. (Doctoral degree thesis, Ramkhamhaeng University).
- Phrathapsatsanaphiban, (2022). Village Keeping the 5 Precepts: Concepts and Driving Models to Strengthen Harmony in Nakhon Pathom Province, *MCU Journal Buddhapanya Review*, Year 7, Issue 3 (July - September 2022): 32-42.
- Carter, V.Good. (1973). *Dictionary of Education* (3rd ed.) New York, NY: McGraw-Hill.
- Kouzes, J., & Posner. B. (1997). *The leadership challenge*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

